

teydessä itsensä tai läheisensä kuvan nähneet ovat nostaneet muutamia kanteita. Kanteet ovat menneet lävitse vaihtelevalla menestyksellä. Korvaukset lehdessä uutiskuvina olleiden loukkaavien kuvien aiheuttamista henkisistä kärsimyksistä ovat olleet aika vähäisiä, mainoskuviissa ilman lupaa olleille hieman suurempia. Amerikkalaistyylisen jättikorvausten toivossa ei suomalaisen oikeuteen kannata lähteä. Ehkä siitä syystä meiltä puuttuukin – onneksi – lähes kokonaan se mentaliteetti, että yritetään rahastaa heti jollain keksityllä perusteella, kun siihen on pienikin mahdollisuus. Oikeuteen asti menneitä selkeitä rahastukselta haisevia juttuja ei tietävästi ole pitkään aikaan ollut yhtäkään.

Tietenkin korvausten pienuudella on se toinenkin puolensa, eli sen ansiosta ne harvalukuiset paparazzit, joita Suomessa on, voivat toimia käytännössä välittämättä mahdollisista

Aika säyseää menoa rock-konsertissa. Paljon hurjempikin menoa olisi normaalia eikä sitä voitaisi vielä pitää kohteitaan loukkaavana. Vaikka loukkauskynnys muutenkin on subjektiivinen, niin se riippuu oleellisesti myös siitä, missä tilaisuudessa kuva on otettu.

korvauksista. Tuotot ovat kuluihin nähden niin paljon suuremmat. Kuvaus- ja mahdollisen julkaisuluvan pyytäminen voidaan käytännössä tehdä monin eri tavoin. Kirjallinen lupa sekä kuvauspaikan mahdolliselta haltijalta että kuvattavilta itseltään on tietysti kaikkein varmin tapa, mutta käytännössä usein turhan hankalaa toteuttaa. Sitä paitsi ei juuri tiedetä tapauksia, jossa suullisen kuvausluvan antanut on jälkepäin ryhtynyt rettelöimään. Ellei sitten kyse ole loukkaavaksi koetusta kuvasta. Myös kuvattavan myönteinen reagointi kuvaustilanteessa voidaan hyvällä omallatunnolla tulkita termin ”hiljai-

Tulemalla äärioikeistolaisen poliitikon vaalikulkueeseen henkilöt tunnustautuvat hänen kannattajikseen. Sen sijaan, jos kuvakulma olisi valittu niin, että kadulla oleva sivullinen näyttäisi kuuluvan samaan joukkoon, niin kuvan julkaiseminen olisi jo arveluttavaa.

nen suostuminen” mukaiseksi. Usein se välittyy jo itse kuvasta.

Tekijänoikeudet

Valokuvaajan tekijänoikeus ja henkilön oikeus määrätä oman kuvansa käytöstä on pidettävä toisistaan erillään. Tekijänoikeudella säädellään kuvan ottajan oikeudet, ja siitä on olemassa varsin yksikäsitteiset lakipykälät, siis toisin kuin kuvan kohteen oikeuksista omaan kuvaansa.

Yksinkertaisesti: kuvan tekijänoikeudet kuuluvat sille, joka on kuvan ottanut. Jos laukaisimen painaja on eri kuin kuvan suunnittelija, niin pääsääntöisesti ottaja on kuitenkin kuvan syntyyn eniten vaikuttanut. Kuvalla voi toki olla useitakin tekijöitä, jolloin tekijänoikeus on heillä kaikilla yhdessä.

Tekijä päättää, mitä kuvalla saa tehdä. Kuten missä sen saa julkaista tai mitä sille saa tehdä. Taloudelliset tekijänoikeudet voi myydä tai luovuttaa toiselle, mutta ei moraalisia oikeuksia. Niihin kuuluu mm. se, että tekijä pysyy koko ajan kuvan tekijä-

nä, ja hänen nimensä tulee näin halluttaessa kertoa julkaistun kuvan yhteydessä, eikä kuvaa saada ilman tekijä lupaa esittää kuvaa loukkaavalla tai halventavalla tavalla.

On myös hyvä pitää mielessä, että vaikka tilaaja saisi myös kuvan negatiivin tai digiaikana tiedoston, niin tekijänoikeudet säilyvät kuvaajalla. Tilaaja ei esimerkiksi saa ilman lupaa valmistaa kopioita kuvasta. Ellei siten erikseen toisin sovita.

Tekijällä on oikeus myös päättää, saadaanko hänen teostaan muunnella jollain tavoin. Esimerkiksi kaikenlainen digitaalinen kikkailu toisen valokuvalla on periaatteessa kiellettyä.

Teoksen ja valokuvan erot

Tarkkaa ottaen teoskynnyksen alittaviin valokuviiin sovelletaan tekijänoikeus-

Kuvauslupa tanssijoilta hoidettiin siten, että tanssien järjestäjä ilmoitti, että neljän ensimmäisen kappaleen aikana tietyssä osassa tanssilattiaa kuvattaisiin tanssijoita ja kuvat tullessaan mahdollisesti julkaisemaan. Niitä, jotka eivät halunneet tulla kuviin, kehoitettiin tanssimaan sivummalla kuvauksen ajan. Tätä kuvaa, jossa kukaan tanssijoista ei ole tunnistettavissa, käytettiin juuri siitä syystä myöhemmin tanssipaikan esitteessä.

Pelkistetyt ohjeet

1. Jos mahdollista, kysy aina varmuuden vuoksi sekä kuvaus- että julkaisulupa kuvattavilta ja tilan haltijalta.
2. Älä julkaise lupaa kysymättä kenenkään kuvaa mainoksessa tai markkinointimateriaalissa.
3. Älä kuvaa ja varsinkaan älä julkaise kuvaa, jos joku ei halua itseään kuvattavan.
4. Älä kuvaa ja varsinkaan älä julkaise kuvaa, jossa joku on loukkaavassa tilanteessa.
5. Julkisella paikalla saa kuvata ja kuvat julkaista. Jos joku kieltää, niin voit tiedustella syytä.
6. Muista tilatun muotokuvan kuvaajan ja tilaajan erityisoikeudet. Tee aina kirjallinen sopimus.
7. Sopiminen kannattaa aina, helpointa se on tehdä etukäteen.

Ylioppilaskirjoitukset. Tilaisuuteen ovat kutsutut vain harvat ja valitut, joten se ei ole varmasti julkinen paikka, vaan kuvauslupa tilan haltijalta, eli koulun rehtorilta, on ilman muuta pyydettävä.

Kuvan julkaiseminen onkin jo tulkinnanvarainen juttu. Tuskin kukaan kuvassa olevista pahastuisi sen julkaisemisesta, mutta varmuuden vuoksi taustalla olevat oppilaat voidaan sumentaa epäteräviksi. Ylioppilaskirjoituksiin tulijalla kun ei ole mitään syytä olettaa tulevansa tilaisuudessa kuvatuksi. Koetta valvoilta opettajilta julkaisulupa on syytä pyytää, vaikka heidät onkin tässä kuvattu takaapäin.

keuden lähioikeutta. Ainoa oleellinen ero on kuitenkin vain suojaja-ajassa. Teoksella se on 70 vuotta tekijän kuolemasta, valokuvalla 50 vuotta kuvan valmistusvuoden päättymisestä.

Teoksen ja tavallisen valokuvan välinen ero taas on varsinainen veteen piirretty viiva. Järkevä lähtökohta on se, että jokainen valokuva on teos, kunnes toisin osoitetaan. Joka tapauksessa kaikki vuoden 1966 jälkeen otetut valokuvat nauttivat jompaa kumpaa suojaa.

Hyvä nyrkkisääntö tekijänoikeuden suhteen on, että toisen ottama on toisen kuva. Miksi käyttäisit sitä, kun voit ottaa omiakin kuvia.

Esimerkkinä siitä, millaista juridista problematiikkaa valokuvan ottamiseen ja julkistamiseen liittyy, käyköön ohessa oleva kuva Tuomari Nurmion konsertista Tavastia-klubilla. Vaikka paikka on julkinen, niin tilaisuuden järjestäjällä olisi paikan haltijana oikeus kieltää kuvaaminen tiloissa. Kuvaaja ei jäänyt sen enempää miettimään, onko kuvaaminen luvallista vai ei, vaan pyysi ja sai kuvausluvan. Toiveena esitettiin kuvattavan ilman salamaa, koska se saattaisi häiritä esityksen tarkkaan harkittua valomaailmaa.

Kuvauslupa myös artistilta kaikenpuolisen korrektiuden nimissä on enemmän kuin suotavaa. Varsinkin kun tekijäoikeuslaki sanoo, että taiteellisen teoksen esitystä ei esittävän taiteilijan suostumuksesta saa tallentaa laitteelle, jonka avulla esitys voidaan toisintaa; eikä saattaa yleisön saataviin radion tai television välityksellä taikka suoraan siirtämällä. Onko valokuva rock-konsertista teoksen tallentaminen? Entä pantomiimiesityksestä? Lainoppineetkin kiistelevät tästä (tosin juuri sillähän he tilinsä tekevät). Kuvaaja ei halunnut lähteä tätäkään asiaa sen syvällisemmin pohtimaan, vaan selvitti asian kysymällä sekä kuvaus- että julkaisuluvan kertomalla, minkä tyyppisessä yhteydessä kuva tullaan julkaisemaan.

Yleisö kuvassa on selvästi vain osana tapahtumaa, ja vaikka pari katsojaa on selkeästi tunnistettavissa, niin mitään epäilyttävää ei heihin tässä kuvassa liity. Edes yhden tytön kädessä näkyvää siiderilasia ei voida mitenkään pitää loukkaavana, koska tilaisuudessa on tarjoilua ja paikassa yleinen käytäntö on oluen tai siiderin juonti musiikkia kuunneltaessa.

Kuva julkaistiin aikakauslehdessä konserttitapahtumien kuvaamisesta

kertovan artikkelin yhteydessä. Kuvaaja lupasi lehdelle paitsi oikeuden käyttää kuvaa artikkelissa myös ilman erillistä korvausta lehden markkinoinnissa. Vastineena kuvaaja pääsi lehden ilmaisjakelulistalle. Tällaiset sopimukset ovat hyvin yleisiä, kun ne eivät aiheuta kuvaajalle lisäkustannuksia ja ovat tilaajallekin lähes ilmaisia.

Muuten kuvan tekijänoikeus säilyi tietenkin kuvaajalla, ja kun tämä satumoisin huomasi kuvan tulleen kopioituksi omilta nettisivuiltaan toisen henkilön nettisivuille, niin hän lähetti ystävällisen huomautuksen, jonka keskeinen sisältö oli tekijänoikeuslain olevan voimassa myös Internetissä. Asia selvitettiin sivistyneesti. Nettisivujen pitäjä sai säilyttää kuvan omilla sivuillaan, mutta laittoi vastavuoroisesti omilta sivuiltaan linkin kuvaajan muita rock-konserttikuvia sisältäville nettisivuille.

Jos ei ole ymmärtänyt kysyä lupaa etukäteen, jälkikäteenkin sopimalla tekijänoikeuksiin ja julkaisemiseen liittyvät asiat yleensä ovat ratkenneet paljon kivuttomammin ja kaikkia osapuolia tyydyttävämällä tavalla kuin raastuvassa riitelemällä.

Otettakoon lopuksi esimerkki siitä, miten mahdottomiin tilanteisiin jouduttaisiin, jos jokaista kuvaa lähdetäisiin miettimään ällätikulla lakikirja kädessä. Kuvassa nostetaan uponnutta venettä yksityisen venesataman rannassa. Paikka ei siis ole julkinen, joten kuvauslupa olisi pyydettävä tilan haltijalta.

Vene, jossa on nukkumatiila, on selvästi kotirauhan piiriin kuuluva paikka. Siellä olevien ihmisten luvaton kuvaaminen rikkoo kotirauhaa. Sen sijaan vieressä olevissa soutuveneissä mahdollisesti soutelevia ihmisiä voisi kuvata vapaasti. Sama koskee autoja. Jos kuorma-autossa on nukkumatiila, niin autossa olevia ihmisiä ei lakipykälien mukaan saa kuvata julkisella paikalla. Henkilöautossa olevia saa.

Punaista ämpäriä käyttävä, tässä tosin vaikeasti tunnistettava henkilö on merkittävä talousvaikuttaja. Jos hän on jättänyt veeensä keväällä turvottamatta ja näin päästänyt sen huolimattomuuttaan uppoamaan, niin voidaanko tapahtumalla katsoa olevan niin paljon yleistä merkitystä, että kuva voidaan julkaista? Vai onko kyseessä selkeästi yksityiselämään liittyvä asia?

Onko loukkaavaa, että talousmiehen takapuoli lähes näkyy ja toisella auttamaan tulleella henkilöllä ei taida olla housuja jalassa lainkaan, vaan vain pelkkä paita kuin tarinan porttivahti Pikku-Matilla maaherralle porttia aukaistessaan?

Taustalla veneeseen nojaileva tyyppi on niin juovuksissa, että ei pysy enää pystyssä ilman tukea. Vaikka se ei kuvasta ilmenekään, niin toteutuuko laissa mainittu ehto, että ”oikeudettomasti joukotiedotusvälinettä käyttäen esitetään toisen yksityiselämästä kuva siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa”. Entä onko veneen uppoamisen yhteydessä harkittu riittävästi, että ”erityistä varovaisuutta on noudatettu julkaistaessa kuvia onnettomuuksien tai rikosten uhreista”?

Yksikäsitteisiä oikeita vastauksia ei ole. Jokaiseen ilman kaikkien osapuolten lupaa julkaistuun kuvaan liittyy se periaatteellinen riski, että siitä koituu vaikeuksia. Mutta eihän kadun ylikään pääse ilman riskiä. Toki se pienee, kun katsoo ensin vasemmalle, sitten oikealle ja sitten vielä kerran vasemmalle. Ja sitten reippaasti kipin kapin kadun yli, jos lähestyvät autot eivät ole liian lähellä.

